

DOI 10.58423/2786-6742/2024-7-93-104
ETO 330.1:371.3

Tímea MAKSZIM GYÖRGYNÉ NAGY

PhD
adjunktus
Gazdálkodástudományi Intézet, Nyíregyházi Egyetem
Nyíregyháza, Magyarország
ORCID ID: 0000-0002-7296-6790

László Zsigmond HEGEDÜS

PhD
főiskolai docens
Gazdálkodástudományi Intézet, Nyíregyházi Egyetem
Nyíregyháza, Magyarország
ORCID ID: 0009-0008-7336-2407

MÓDSZERTANI KUTATÁS A KÖZGAZDASÁGTAN OKTATÁSÁBAN

Анотація. Соціальна та економічна значущість економічної освіти дуже багатогранна, з ключовими аспектами, включаючи економічну обізнаність, інноваційний підприємницький дух, а також глобальну та сталу перспективу. Розуміння того, як функціонує економіка, включаючи вплив попиту та пропозиції, фінансової політики та глобальних економічних подій, дозволяє людям стати більш поінформованими громадянами та краще підготовленими для вирішення економічних проблем. Отримання фінансових та економічних знань у молодшому віці має вирішальне значення для розвитку здатності відповідально розпоряджатися фінансами, критично мислити та успішно керувати дорослим життям. Освіта, зокрема процес викладання-навчання, відіграє ключову роль у формуванні знань і мотивації, з якими майбутнє покоління виходить на ринок праці. Економічні методологічні дослідження шляхом аналізу та моделювання сприяють більш ефективному, обґрунтованому прийняттю рішень, що зрештою сприяє соціально-економічному розвитку та підвищує ефективність виробництва. Ця публікація досліджує ставлення до навчання різних вікових груп, які беруть участь у економічному професійному навчанні. Анкета, заснована на методі ставлення до навчання, розробленому Бернатом та ін., була проведена випадково відібраним учням 9-х і 12-х класів. Анкета складається з 31 запитання, згрупованих у шість мотиваційних категорій: подальша освіта, підтвердження, вища освіта; інтерес і дослідження; заглибленість і наполеглива робота; досягнення хороших оцінок; займати правильну позицію на уроці; та сімейні винагороди. Для аналізу емпіричних даних застосовували частотний аналіз, центральну тенденцію та двовибірковий t -критерій. Попереднє тестування проводилося для двовибіркового t -критерію, а розрахунки проводилися на рівні значущості 5%. Результати свідчать про те, що учні 9-х і 12-х класів демонструють дуже неоднорідне ставлення до навчання. Значні відмінності в мотивації навчання виявлені в межах окремих класів, ще більш виражені відмінності між учнями 9-х і 12-х класів. Виявлено статистично значущі відмінності в мотиваціях, пов'язаних з продовженням навчання, досягненнями, зануреністю в роботу та становищем у класі між двома класами. Ці результати свідчать про те, що на різних етапах особистісного розвитку виникають різні мотивації, особливо щодо безперервної освіти та наполегливого навчання. Результати дослідження показують, що аналіз ставлення до навчання допомагає організаціям визначити свою базу знань і оптимізувати її використання. Сприяння обміну знаннями підвищує ефективність виробництва, а вища мотивація покращує продуктивність, безпосередньо впливаючи на ефективність організації.

Ключові слова: освіта, економіка, методологічні дослідження, ставлення, мотивація, анкетування.

JEL Classification: A21, C80

Absztrakt. A gazdaságtan oktatásának társadalmi, gazdasági hasznossága rendkívül szerteágazó, melyek közül kiemelkedik a gazdasági tudatosság, az innovatív vállalkozói szellem, a globális és fenntartható perspektíva. Ha a fiatalok megtanulják, hogyan működik a gazdaság, hogyan hatnak a különböző tényezők – mint például a kereslet és kínálat, a pénzügyi politikák, valamint a globális gazdasági események – az életükre, tudatosabb állampolgárokká válnak és jobban tudják értékelni és kezelni a gazdasági kihívásokat. A pénzügyi-gazdasági ismeretek megszerzése fiatal korban alapvető fontosságú ahhoz, hogy a fiatalok tudatosan és felelősségteljesen kezeljék pénzügyeiket, képesek legyenek kritikusan gondolkodni, és sikeresen navigáljanak a felnőtt élet kihívásai között. Éppen ezért fontos szerepe van az oktatásnak, magának a tanítási-tanulási folyamatnak abban, hogy a jövő generációja milyen ismeretekkel és motivációval lép ki a munkaerőpiacra. A közgazdasági módszertani vizsgálatok az elemzések és modellezések révén hozzájárulnak a hatékonyabb, megalapozottabb döntéshozatalhoz, ami végső soron a társadalmi-gazdasági fejlődéshez és a termelési hatékonyság növekedéséhez vezet. Jelen publikáció gazdasági szakképzésben részt vevő különböző korosztályok tanulási attitűd vizsgálatát mutatja be. Ehhez egy-egy véletlenszerűen kiválasztott 9. és 12. évfolyamos osztály körében kérdőíves kutatást végeztünk Bernáth és munkatársai tanulás iránti attitűd módszere alapján. A kérdőív 31 kérdése hat motívumra osztható: továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola; érdeklődés, kutatás; elmélyülés, kitartó munka; jó jegy az iskolában; megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban; jutalom a családban. Az empirikus úton begyűjtött adatok elemzéséhez gyakoriság-vizsgálatot, középértékeket és kétmintés t -próbát alkalmaztunk. A kétmintás t -próba alkalmazási feltételei előzetesen teszteltük, a számításokat 5%-os szignifikancia szint mellett végeztük el. Az eredmények azt bizonyítják, hogy mind a kilencedik, mind a tizenkettedik évfolyam rendkívül heterogén a tanulás iránti attitűd szempontjából. Egy-egy évfolyamon belül is jelentős eltérések vannak a tanulás motivációjában, de a kilencedik és a tizenkettedik osztály összehasonlításában még markánsabbak a különbségek. Statisztikailag szignifikáns különbséget a 9. és a 12. évfolyamos tanulók között a továbbtanulás, érvényesülés, a magasabb iskola, továbbá az elmélyülés, kitartó munka és az osztályban elfoglalt pozíció motívumai esetében tapasztaltunk. Megállapítottuk, hogy a személyiségfejlődés eltérő szakaszaiban más-más motivációk válnak hangsúlyossá, ami különösen igaz a továbbtanulást és a kitartó tanulást jellemző attitűdökre. Következtetéseink tágabb kontextusba helyezésével megállapítottuk, hogy a tanulási attitűdök elemzése segít a szervezeteknek felismerni, hogy milyen tudásbázissal rendelkeznek, és hogyan képesek azt hatékonyan kihasználni. A tudásmegosztás elősegítése növeli a termelési hatékonyságot, a magasabb motiváció pedig hozzájárul a teljesítmény javulásához, ami közvetlen hatással van a szervezeti hatékonyságra.

Kulcsszavak: oktatás, gazdaságtan, módszertani kutatás, attitűd, motiváció, kérdőív

Abstract. The social and economic relevance of economics education is highly multifaceted, with key aspects including economic awareness, an innovative entrepreneurial spirit, and a global and sustainable perspective. Understanding how the economy functions, including the effects of supply and demand, financial policies, and global economic events, enables individuals to become citizens that are more informed and better equipped to manage economic challenges. Acquiring financial and economic knowledge at a young age is crucial for developing the ability to manage finances responsibly, think critically, and navigate adult life successfully. Education, specifically the teaching-learning process, plays a pivotal role in shaping the knowledge and motivation with which the future generation enters the labour market. Economic methodological studies, through analysis and modelling, contribute to more effective, well-founded decision-making, which ultimately fosters socio-economic development and improves production efficiency. This publication explores the learning attitudes of various age groups involved in economic vocational training. A questionnaire, based on

the learning attitude method developed by Bernáth et al., was administered to randomly selected students in 9th and 12th grades. The questionnaire consists of 31 questions, grouped into six motivational categories: further education, validation, higher education; interest and research; immersion and persistent work; achieving good grades; taking a proper position in class; and family rewards. To analyse the empirical data, frequency analysis, central tendency, and a two-sample t-test were applied. Pre-testing was conducted for the two-sample t-test, and calculations were performed at a 5% significance level. The results indicate that both 9th and 12th grade students display highly heterogeneous attitudes towards learning. Significant differences in learning motivation were identified within individual grades, with even more pronounced differences between 9th and 12th grade students. Statistically significant differences were found in the motivations related to further education, achievement, immersion in work, and class position between the two grades. These findings suggest that different motivations emerge at various stages of personal development, particularly concerning continuing education and persistent learning. Research results reveal that analysing learning attitudes assists organisations in identifying their knowledge base and optimising its use. Facilitating knowledge sharing enhances production efficiency, while higher motivation improves performance, directly impacting organisational effectiveness.

Keywords: education, economics, methodological research, attitude, motivation, questionnaire

A probléma felvetése általánosságban. A szakközépiskolások tanulási attitűdjeivel való foglalkozás különösen fontos, mivel ezek az attitűdök nemcsak az iskolai eredményeket, hanem a későbbi szakmai életet is nagymértékben befolyásolják. Több okból is kiemelt jelentősége van annak, hogy milyen a szakközépiskolások tanulási hozzáállásának fejlesztése. A szakközépiskolások olyan speciális ismereteket és készségeket sajátítanak el, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a jövőbeli munkájukhoz. A pozitív tanulási attitűd segíti őket abban, hogy mélyebb, alkalmazható tudást szerezzenek, ami növeli a munkaerőpiacon való érvényesülés esélyeit. A tanuláshoz való hozzáállás gyakran tükrözi a munkához való hozzáállást is. A szakközépiskolai évek alatt kialakított pozitív tanulási attitűdök elősegítik a felelősségteljes, kitartó és fejlődésre nyitott munkavállalói magatartást, ami elengedhetetlen a szakmai sikerhez [8]. A modern munkaerőpiac gyorsan változik, és a sikerhez elengedhetetlen az alkalmazkodóképesség és a folyamatos tanulás iránti nyitottság. Ha a szakközépiskolások pozitív attitűddel közelítenek a tanuláshoz, könnyebben alkalmazkodnak majd a munkahelyi kihívásokhoz és az új technológiákhoz. Mindezek mellett a megfelelő attitűd kialakítása növeli a diákok belső motivációját, ami a tanulási eredmények javulásához és a sikeres pályafutáshoz vezet. Egy jól kialakított, pozitív hozzáállás segíthet a diákoknak abban, hogy reális és ambiciózus célokat tűzzenek ki, és ezeket elérjék a pályafutásuk során.

A legfrissebb kutatások és publikációk elemzése. A tanulás alapvető ősi emberi tevékenység. Születésünk pillanatától kezdve a tanulás különböző formáin keresztül fejlődünk és válunk az emberi közösség tagjává. Tanulás útján sajátítjuk el az ismereteket, a tudást, a jártasságot, az ügyességeket, a mozgásokat, az érzelmeket, az attitűdöket és a magatartásformákat is.

Az iskolai tanulást befolyásoló tényezők:

✓A tanuló személyiségéből eredő kíváncsiság, késztetés az új dolgok megismerésére.

✓Szociális tényezők (felnőtt – gyerek, gyerek – gyerek kapcsolatok; hovatartozás, identifikáció és érzelmi melegség szükségletei), amelyek részt vesznek a tanulók szociális tapasztalatainak alakításában és gazdagításában.

✓A tananyag, mint motiváló tényező. Egyrészt a feladat érdekessége, másrészt nehézségi szintje [3].

A tanuló személyiségének fontos összetevője az énkép. Az énképet a legegyszerűbben úgy határozhatjuk meg, mint az önmagunkra vonatkozó észleletek rendszerét. Olyan kérdésekre adott válaszokból tevődik össze, mint hogy Ki vagyok én? Miben hiszek? Mit tartok értékesnek? Mit akarok elérni az életben? Mik a jó és a rossz tulajdonságaim? Mire vagyok képes? [10]

Az énképnek a tanulásban betöltött szerepére vonatkozó kutatások közepes mértékű, de szignifikáns összefüggést állapítottak meg az énkép és a tanulmányi teljesítmény között [9]. A közepes mértéket a kutatók annak tulajdonítják, hogy az énkép nem közvetlenül hat a teljesítményre, inkább a tanuláshoz való aktív hozzáállást befolyásolja [7]. Ez azt is jelenti, hogy akinek pozitívabb az énképe, az általában jobb eredményeket ér el, a siker viszont kedvezően befolyásolja az énképet. A hátrányos helyzetű tanulóknál különösen fontos, hogy sikereket érjenek el az iskolában, mivel a családi körülményeikből adódóan erre otthon kevesebb alkalom nyílik, így kedvezőtlenebbül vélekednek magukról. [11]

Az eredményes tanulás érdekében nagyon fontos, hogy a tanulók megfelelően motiváltak legyenek, és megfelelő hozzáállással rendelkezzenek a tanulás tárgyához és a tanuló társaikhoz.

A tanulással kapcsolatos attitűd és motiváció arra utal, hogy a diákok és szülei hogyan értelmezik az iskolát, az iskolai képzést egyéni életcéljaik elérése érdekében, hogyan kalkulálnak az iskolai képzéssel mint befektetéssel [2]. Természetesen lehetséges, sőt jellemző mértékű az eltérés aközött, hogy a kérdezettek (a felkínált válaszlehetőségek szerint) hogyan fogalmazzák meg a tanulással kapcsolatos véleményüket, és miként cselekszenek a tényleges választások során (azaz hogyan választanak iskolát, képzési programot maguknak, illetve gyermekeiknek, és milyen mértékű anyagi és szellemi erőfeszítést vállalnak a sikeres tanulás érdekében).

A tanuláshoz való viszonynak két alapvető irányultsága azonosítható:

1. Pragmatikus, instrumentális viszony, amikor a tanulás, az iskolázás egy adott cél (például adott társadalmi státusz) elérése érdekében vállalt erőfeszítés.

2. A tanulást önmagában vett értéként, örömforrásként, a személyes fejlődés lehetőségeként választják az érintettek. [4]

A tanulási attitűd vizsgálata meghatározó lehet a szakképzés és a felsőoktatás viszonyában is [6].

A cikk célja, módszertana. Kutatásunk célja, gazdasági szakképzésben tanuló különböző korosztályú diákok tanulási attitűdjének vizsgálata. A személyiség formálásában meghatározó szerepe van az iskolai oktatásnak és a tanulást befolyásoló tényezőknek. Ez utóbbiak közül a tanulás iránti attitűd fontosságát emeltük ki empirikus kutatásunkban. A tanulási attitűd vizsgálatához kérdőíves módszert

alkalmaztunk, amelyet a Nyíregyházi SZC Sipkay Barna Technikum egy-egy véletlenszerűen kiválasztott 9. és 12. évfolyamos osztályának tanulóival töltöttünk ki, összesen 28, illetve 23 fővel. A kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy milyen motívumok befolyásolják a diákok tanuláshoz való viszonyát. Mi motiválja őket a tanulásban, milyen szerep jut a külső és belső indítékoknak.

Módszertani szempontból Bernáth és munkatársai tanulás iránti attitűd kérdőíves vizsgálatát [1] alkalmaztuk. A kérdőív 31 kérdése hat motívumra osztható: továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola; érdeklődés, kutatás; elmélyülés, kitartó munka; jó jegy az iskolában; megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban; jutalom a családban. Valamennyi kérdés skála típusú, a kérdéseket -2 és +2 között tudták a tanulók értékelni, ahol:

- 2: azt jelentette, hogy egyáltalán nem jellemző rá, vagy nem ért vele egyet,
- 1: általában nem jellemző, vagy általában nem ért vele egyet,
- 0: nem tudja eldönteni,
- +1: gyakran jellemző rá, nagyrészt egyetért vele,
- +2: szinte mindig jellemző.

Az empirikus úton begyűjtött adatok elemzéséhez gyakoriság-vizsgálatot, középértékeket és kétmintés t-róbát alkalmaztunk azonos szórások mellett. A kétmintés t-próba normális eloszlásra vonatkozó alkalmazási feltételét előzetesen teszteltük, a számításokat 5%-os szignifikancia szint mellett végeztük el [5].

A kutatási eredmények bemutatása. A kérdőív egyes motívumai mentén meghatároztuk a 9. és a 12. évfolyam esetén az átlagos értékeket (lásd 1. táblázat). Az eredmények azt bizonyítják, hogy a 12. évfolyam tanulói esetén valamennyi motívumnál nagyobb vagy megegyező az átlagos eredmény, mint a 9. évfolyamnál. Negatív átlagos értéket csak a 9. évfolyamnál tapasztaltunk a tanulásban való elmélyülés, az osztályon belüli pozíció és a családon belüli jutalmazás attitűdjénél.

1. táblázat:

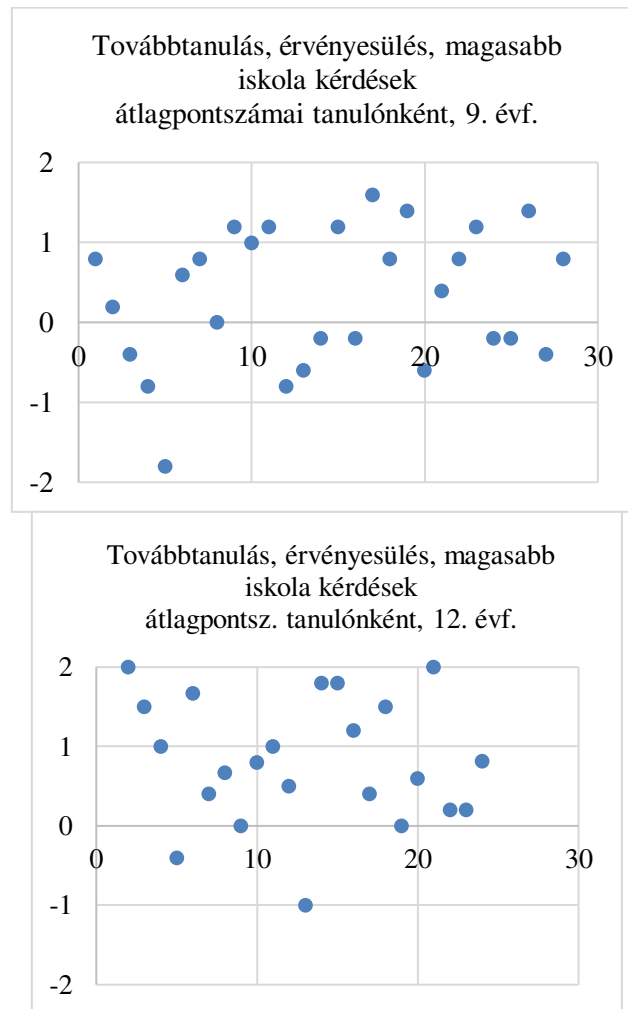
Tanulási attitűd kérdőív kiértékelése

Motívumok csoportosítása	9. évf. átlag	12. évf. átlag
továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola	0,33	0,81
érdeklődés, kutatás	0,44	0,44
elmélyülés, kitartó munka	-0,41	0,32
jó jegy az iskolában	0,17	0,48
megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban	-0,42	0,20
jutalom a családban	-0,01	0,23

Az egyetértés (+1, +2), az elutasítás (-1, -2) és a „0” (Nem tudom eldönteni).

Forrás: Bernáth és mtsai (2015) alapján saját számítás és szerkesztés

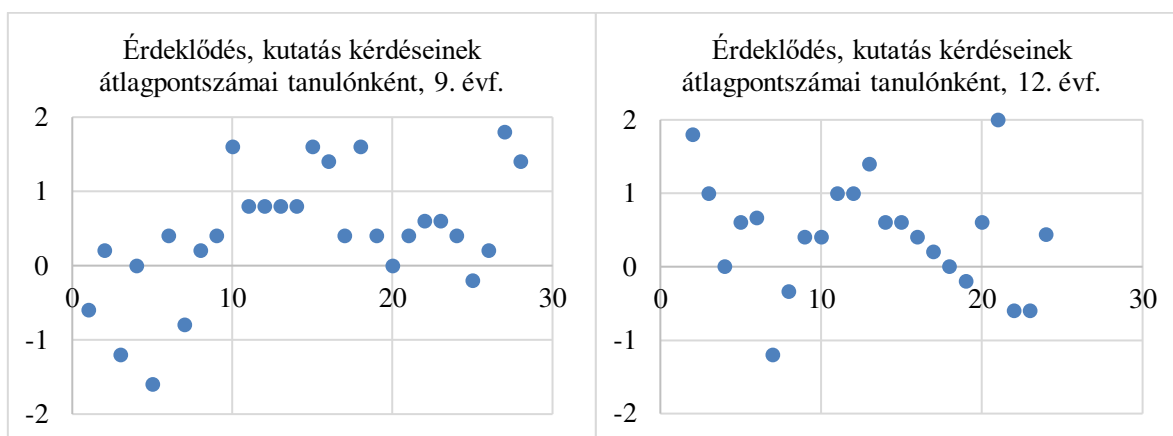
A motívumátlagok kiszámolását követően pontdiagram segítségével szemléltettük az egyes tanulók átlagértékeinek eloszlását külön-külön motívumonként. (ld. 1-6. ábrák)

1. ábra. Továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola kérdések átlagpontoszámok tanulóknál, 9. és 12. évf.

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

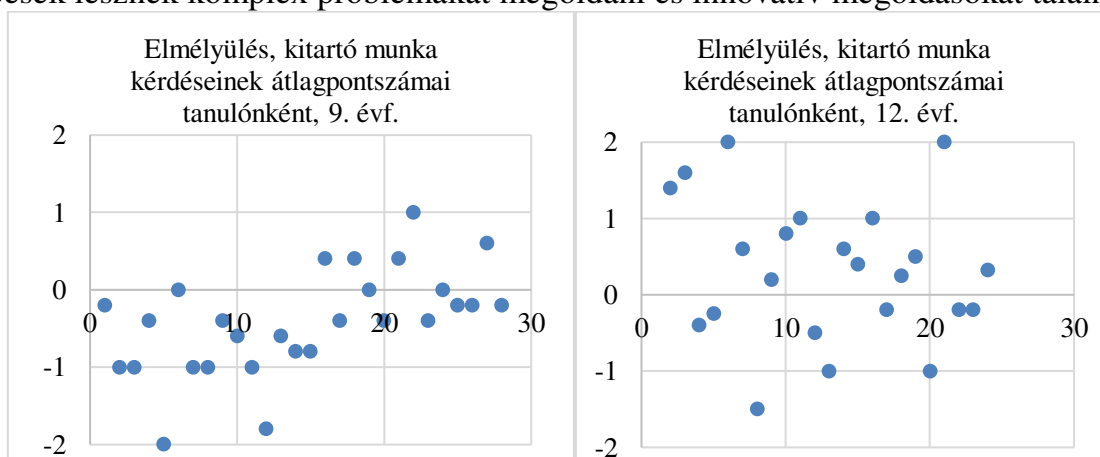
Az 1. ábra jó szemlélteti, hogy az együttes átlagos eredmények (9. évfolyam átlaga: 0,33; 12. évfolyam átlaga: 0,81) mindkét évfolyamon pozitívást mutatnak. A 9. és a 12. évfolyamos tanulók átlagos eredményei közötti különbség szignifikáns ($p=0,049$). Ez érthető is, hiszen a 12. évfolyam a pályaválasztás időszaka. A továbbtanulás iránti attitűd nagyban meghatározza, hogy a fiatalok milyen pályát választanak, és hogyan alakítják ki karrierterveiket. A továbbtanulási attitűdök vizsgálata segíthet az iskoláknak, hogy hatékonyabban támogassák a diákokat abban, hogy a képességeikhez, érdeklődésükhöz és munkaerőpiaci igényekhez leginkább illeszkedő pályát válasszanak. A diákok motivációinak megértése segíthet az oktatási intézményeknek olyan programokat és tanulási környezetet kialakítani, amelyek ösztönzik a fiatalokat a továbbtanulásra, ezáltal növelve az egyéni sikereket és az iskolai eredményesség esélyét.

2. ábra: Érdeklődés, kutatás kérdések átlagpontszámai tanulónként, 9. és 12. évf.

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az érdeklődés és a kutatás kérdéseinek vizsgálata döntően pozitív és összességében azonos átlagos eredményeket hozott (ld. 2. ábra) mind a 9., mind a 12. évfolyam esetében (0,44). Mindkét évfolyamra ugyanúgy jellemző, hogy szívesen utána néznek maguktól is a dolgoknak, az érdekes tananyagrészekhez utána olvasnak és a szeretnek a dolgok mélyére ásni. Ezek az attitűdök meghatározzák a tanulók tanulási szokásait, tudományos kíváncsiságát és hosszú távú fejlődési lehetőségeit, ami közvetlen hatással van a jövőbeli sikerükre. Az érdeklődés egy erős hajtóerő a tanulásban. Azok a diákok, akik érdeklődést mutatnak egy adott tantárgy vagy téma iránt, nagyobb valószínűséggel lesznek elkötelezettek, motiváltak és elmélyültek a tanulási folyamatban. Az érdeklődés vizsgálata segíthet az oktatóknak jobban megérteni, hogy mely területek ragadják meg a diákok figyelmét, és hogyan lehet ezt a motivációt fenntartani vagy fejleszteni. A kutatás iránti pozitív attitűd hozzájárul a diákok kritikai gondolkodásának és problémamegoldó készségeinek fejlődéséhez. Az olyan diákok, akik nyitottak a kutatásra és önállóan keresnek válaszokat kérdéseikre, képesek lesznek komplex problémákat megoldani és innovatív megoldásokat találni.

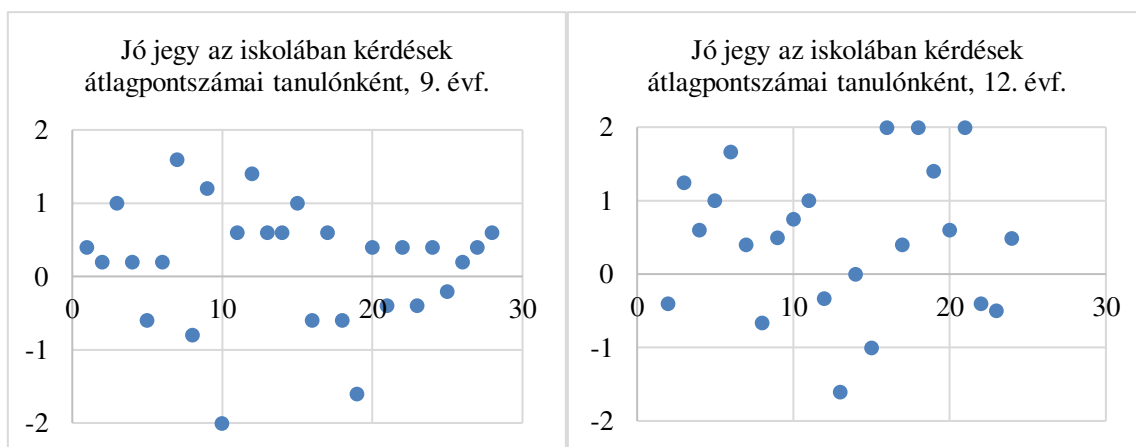

3. ábra: Elmélyülés, kitartó munka átlagpontszámai tanulónként, 9. és 12. évf.

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

A 3. ábrán bemutatott együttes átlagos pontszámok heterogenitást mutatnak mindkét évfolyamon. Statisztikailag szignifikáns különbséget ($p=0,0024$) tapasztaltunk a 9. és a 12. évfolyamos tanulók átlagos pontszámai tekintetében.

Az elmélyülés és a kitartó munka középiskolás korban kulcsfontosságú, mivel ezek a készségek alapvetően befolyásolják a diákok jelenlegi és jövőbeli sikereit. Az elmélyült tanulás és a kitartó hozzáállás hosszú távú pozitív hatásokkal bír a személyes fejlődés, a tanulmányi eredmények, valamint a későbbi karrier és életvezetés szempontjából. A kitartás már középiskolás korban hozzájárul az önfegyelem és az időmenedzsment készségek fejlődéséhez. A diákok megtanulják, hogyan osszák be hatékonyan az idejüket, hogyan állítsanak fel prioritásokat, és hogyan tartás be a határidőket. Ezek a készségek nemcsak a tanulmányaikban, hanem később a munka világában és a mindennapi életben is nélkülözhetetlenek. Az egyetemi tanulmányok során sokszor önálló kutatásokra, projektekre és hosszabb távú tanulási folyamatokra van szükség, amelyeket csak kitartó munkával lehet sikeresen teljesíteni. A középiskolás korban kialakított jó szokások segítenek a diákoknak abban, hogy jobban helytálljanak a felsőoktatási rendszerben. Emellett a világ is folyamatosan változik, és az alkalmazkodás és fejlődés képessége egyre fontosabbá válik. Azok a diákok, akik már középiskolás korban megtanulják, hogyan mélyüljenek el egy-egy témában, nagyobb eséllyel lesznek képesek később is folyamatosan tanulni és alkalmazkodni az új kihívásokhoz.

4. ábra: Jó jegy az iskolában kérdések pontszámai, átlagpontszámai tanulónként, 9. és 12. évf.

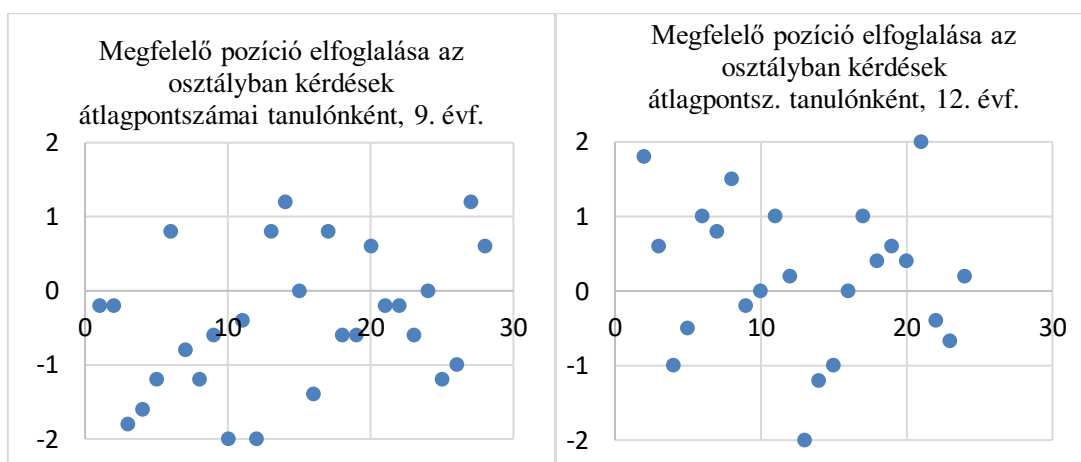
Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az eredmények azt igazolják, hogy a jó jegy megszerzése az egyik legfontosabb motiváló erő a mind a 9., mint a 12. évfolyamos tanulók számára. Ezt támasztják alá az együttes átlagos eredmények (9. évfolyam átlaga: 0,17; 12. évfolyam átlaga: 0,48), amelyek mindkét évfolyamon pozitivitást mutatnak. Nincs szignifikáns különbség a 9. és a 12. évfolyam átlagos eredményei között, amit kétmintás, átlagra vonatkozó t-próbával teszteltünk azonos szórások mellett. A jó jegy, mint külső motiváló tényező mindkét évfolyam esetében hasonló megítélésűt kapott. A szakközépiskolások számára a jó jegyek lehetőséget adhatnak arra, hogy ösztöndíj támogatást kapjanak

tanulmányaikhoz, és nagyban befolyásolják a továbbtanulási esélyeket. Emellett hozzájárulnak a diákok önbizalmának növeléséhez, mivel visszajelzést adnak arról, hogy jól teljesítenek. Ez pozitívan befolyásolhatja a diákok általános iskolai élményét és motivációját.

A jó jegyek azt jelzik, hogy a diák jól alkalmazkodik az iskolai elvárásokhoz, képes követni az oktatási folyamatokat és jól kezeli az iskolai terheket. Ez a jövőbeli kihívások kezelésében is segít.

A szakközépiskolákban szerzett jó jegyek a szakmai kompetenciákat és készségeket is tükrözik, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a munkaerőpiac igényeihez. Tükrözik a diák elkötelezettségét, szorgalmát, ami vonzóbbá teszi őket a munkaadók számára.

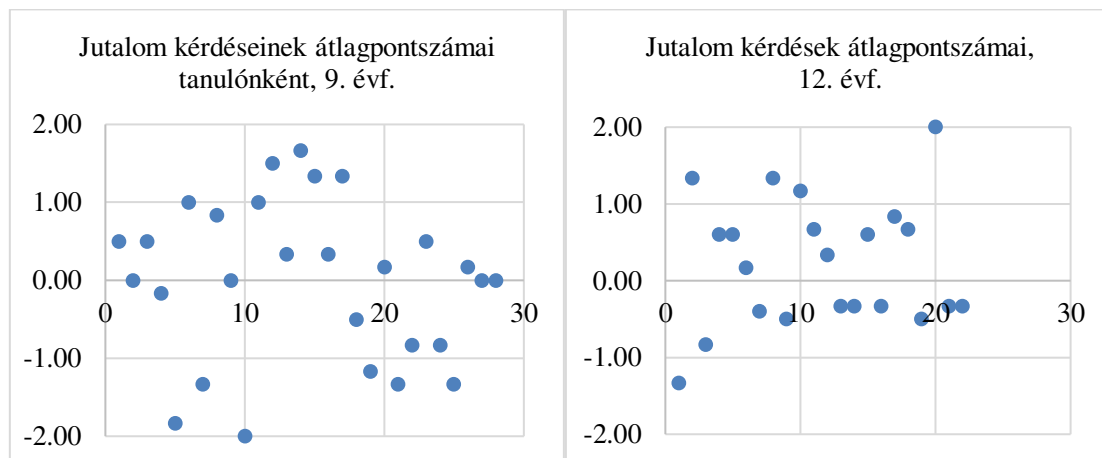

5. ábra: Megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban kérdések pontszámai, átlagpontszámai tanulónként, 9. évf.

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

A legtöbb tanuló számára - mind a 9., mind a 12. évfolyamon - meghatározó, hogy társaik mit gondolnak tanulmányi teljesítményükről, tanáruk, hogyan minősíti munkájukat a társaik előtt. Az 5. ábra alapján azt tapasztaljuk, hogy a 12. évfolyamos diákoknál meghatározóbb a pozíció szerepe (több a pozitív tartományba eső átlagos érték), mint a 9. évfolyam esetében. A 9. évfolyam együttes átlagos pontszáma $-0,42$, a 12. évfolyamé $0,20$, az eltérés szignifikáns ($p=0,0309$). Ugyanakkor nem azért tanulnak elsősorban, hogy a társaik elismerjék őket. Az osztályon belüli pozíció fontossága nagyban függ a diákok személyes céljaitól, motivációitól és az oktatási környezettől. Míg egyes diákok (versenyszelleműek) számára ez jelentős tényező lehet, másoknak kevésbé fontos, hogy hányadik helyen állnak az osztályukban. A lényeg az, hogy az oktatási rendszer és a tanárok hogyan kezelik az osztályon belüli versenyt: ha ez egy egészséges motivációs eszköz marad, akkor pozitív hatással lehet a tanulókra. Az osztályon belüli jó pozícióval rendelkező diákokat gyakran elismerik társaik, tanáraik és az iskola közössége, ami pozitív hatással lehet a társas kapcsolataikra és a közösségben elfoglalt helyükre. Ugyanakkor a túlzott hangsúly az

osztályon belüli versenyre negatív társas hatásokhoz is vezethet, mint például a versengésből fakadó rivalizálás vagy akár a diákok közötti feszültség.

6. ábra: Jutalom kérdések pontszámai, átlagpontszámai tanulónként, 9. évf.

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az utolsó motívum – jutalom a családban – esetén nem tapasztaltunk szignifikáns különbséget a két vizsgált évfolyam átlagos eredményei (9. évfolyam együttes átlaga: -0,01; 12. évfolyam együttes átlaga: 0,23) között. A jutalmazás fontos szerepet játszik a középiskolás diákok motiválásában és fejlődésében, mind az iskolában, mind otthon. A megfelelően alkalmazott jutalmazási rendszerek nemcsak a tanulmányi eredményeket javíthatják, hanem az önbizalom, az önszabályozás és a felelősségérzet fejlődéséhez is hozzájárulnak. A jutalmazás a diákok számára egyértelmű jelzés arról, hogy az erőfeszítéseiket és eredményeiket elismerik és értékelik. Ez erősíti a belső motivációt, ami különösen fontos ebben az életkorban, amikor a diákok gyakran keresik az önállóságot és identitásukat. A jutalmak segítenek fenntartani az érdeklődést a tanulás és a célok elérése iránt, ami hosszú távon javítja az iskolai teljesítményt és az elkötelezettséget. A jutalmazás hatékony eszköz lehet a pozitív viselkedés és a felelősségvállalás megerősítésére. Az iskolai és otthoni jutalmazási rendszerek arra ösztönzik a diákokat, hogy következetesen tartásuk be a szabályokat, felelősségteljesen viselkedjenek, és elkötelezettek legyenek a tanulásban. Ez különösen fontos ebben az életszakaszban, amikor a fiatalok érzelmi és szociális fejlődésük kritikus szakaszában vannak. A jól megválasztott jutalmak növelik a diákok önbizalmát és önértékelését, különösen, ha a jutalmazás az erőfeszítéseiket és nem csupán az eredményeiket ismeri el. Ez segít abban, hogy a diákok pozitívan lássák önmagukat és képesek legyenek a nehézségek leküzdésére. Az önbizalom növelése kiemelten fontos a középiskolás korban, amikor a diákok személyiségfejlődése és jövőképük kialakulása zajlik.

A jutalmazás segít a diákoknak felismerni, hogy a kitartás és a kemény munka megtérül. Ha a diákok látják, hogy erőfeszítéseik pozitív visszajelzést kapnak, nagyobb valószínűséggel folytatják a befektetett munkát a jövőben is. Ez különösen fontos olyan helyzetekben, ahol a diákoknak nehézségekkel kell szembenéznük,

hiszen a jutalmak megerősítik bennük a hitet, hogy kitartó munkával elérhetik céljaikat. A jutalmazás nem csak anyagi jellegű lehet (pl. ajándék vagy pénz), hanem érzelmi támogatás is. Egy szülő vagy tanár dicsérete, elismerő szavai erős érzelmi hatással lehetnek a diákokra, és azt az üzenetet közvetítik, hogy a fiatalok értékesek és képesek fejlődni. Ez növeli a biztonságérzetet és az érzelmi stabilitást, ami elősegíti a mentális egészséget és a pozitív életszemlélet kialakulását.

Következtetések és a kutatás továbbvitelének lehetőségei. A 9. évfolyamban pozitív, ám nem túl magas átlagos értéket a „továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola” (0,33) az „érdeklődés, kutatás” (0,44) és a „jó jegy az iskolában” (0,17) kérdéskör kapott, ami arra utal, hogy már a 9. évfolyamon megjelenik a továbbtanulás és a magasabb iskola elérésének gondolata, de még nem igazán intenzíven. Mindez érthető, hiszen a középiskola első éve sokkal inkább szól az új oktatási rendszer, az új iskola, új osztály és új környezet megismeréséről, elfogadásáról, a beilleszkedésről, mintsem a még viszonylag távolinak tűnő továbbtanulásról. Ugyanakkor tisztában vannak azzal a diákok, hogy a nagyobb tudással, a szorgalmas tanulással lehet eljutni a felsőfokú képzési szinthez. Emellett mindkét évfolyamon azt tapasztaltam, hogy a tanulók élvezik, ha önálló kutatással kell a dolgok mélyére ásni, még akár hozzá is olvasnak a tananyaghoz. Végül fontos kiemelni, az érdemjegy motiváló szerepét, hiszen ez a motívum is pozitív átlagos értékelést kapott.

Negatív értéket kapott az elmélyülés, kitartó munka és a megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban. Utóbbi esetén a negatív érték azt jelenti, hogy nincs egymással szemben szégyenérzetük a tanulóknak, és nem azért tanulnak, hogy ezáltal érjenek el jobb pozíciót az osztályon belül.

A középiskola elején lévő diákoknak még fontosabbak az extrinzik motivációk, azaz a plusz pontok, órai munkán szerzett kisötösök. Számukra kevésbé kerülnek még ebben az évfolyamban előtérbe az intrinzik motivációk, úgy mint az elmélyült, kitartó tanulás, a továbbtanulás, az érvényesülés és a magasabb iskola iránti vágy. Ez utóbbiak sokkal inkább jellemzőek a 12 évfolyam tanulóira.

A 12 évfolyamban valamennyi motívum pozitív átlagos értékelésben részesült. A legmagasabb értéket a „továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola” (0,81) motívum kapta, amely nem meglepő, hiszen az érettségiválás folyamatának fontos eleme a további célok, álmok elérése, amely sok esetben felsőbb tanulmányok folytatásában teljesedik ki. A vágyott felsőoktatási intézménybe való bejutásban fontos szerepet játszik a tanulmányi átlag, így nem véletlen, hogy a második legmagasabb átlagos értéket a „jó jegy az iskolában” motívum kapott. A 9. évfolyammal szemben az érettségi előtt álló diákokra statisztikailag igazolhatóan jellemzőbb a továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola iránti vágy, valamint az elmélyülés és a kitartó tanulás. A 12. évfolyamos korosztályban fontosabb az osztályon belüli pozíció elfoglalása is.

Fontos kiemelni azt is, hogy a szülők szociális pozíciója és gyermekeik tanulási iránti attitűdje között közvetlen összefüggés van. A szociális folyamat anyagi feltételei fontos szerepet játszanak a tanulási motiváció és az iskolai eredmények viszonyai között. Az anyagi tényezők (jövedelmek, lakásviszonyok, kiadások) hatnak az iskolai eredményekre, akár közvetlenül, akár a normák, az értékek, beállítottságok közvetítésével. A különböző relatív hátrányok rontják a gyermekek tanulási

motivációját és általában iskolai kudarchoz vezetnek. A szociális viszonyok és a tanulási attitűd, tanulási eredmények vizsgálata újabb kutatási terepe lehet ennek a témának, amit a jövőben szeretnék empirikus kutatás útján is vizsgálni.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek jelen cikk létrejöttét. Szeretnénk megköszönni a lektorok és a szerkesztőbizottság munkáját. A kutatómunkát a Nyíregyházi Egyetem Tudományos Tanácsa támogatta, melyért szintén köszönettel tartozunk.

A felhasznált források listája.

1. Bernáth L., N. Kollár K., Németh L. (2015) A tanulási stílus mérése. Iskolapszichológia 36. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
2. Falus I., Szűcs I. (2022) A didaktika kézikönyve. Akadémiai Kiadó, XIX. fejezet: A pedagógiai értékelés. XVI. fejezet: Az oktatás módszerei.
3. Gloviczki Z. (2018) Bevezetés a pedagógiába. Akadémiai Kiadó, 6. fejezet: A tanítás és a tanulás.
4. Györgyi Z., Szabó Z. A., Tót É. (2015) Tanulási attitűdök, tanulási stratégiák. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
5. Makszim Gy-né, N. T. (2019) Statisztika II. (Statistics II), EFOP-3.5.1-16-2017-00017 „NYE-DUÁL- Új utakon a duális felsőoktatással a Nyíregyházi Egyetemen, az Északkelet-Magyarországi térség felemelkedéséért” 42-46.
6. Makszim Gy-né N. T., Kovács Z., Szigeti F. (2022): Duális felsőoktatási szakmai gyakorlati képzési tapasztalatok a Nyíregyházi Egyetem Műszaki és Agrártudományi Intézetében. In: János, István (szerk.) Tradíció és innováció ötvözete a Nyíregyházi Egyetemen Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem (2022) 614 p. pp. 289-303., 15 p.
7. Margitics F. (2018) A hatékony tanulás technikája. Krúdy Könyvkiadó, Nyíregyháza
8. Nagy J. (2003) Szociális kompetencia és proszocialitás. In Zsolnai Anikó (szerk.): Szociális kompetencia – társas viselkedés. Gondolat Kiadó, Budapest, 120–136.
9. T. Molnár G. (2020) Tanulási eredmény alapú gondolkodás alkalmazása a szakképzésben. Szegedi Tudományegyetem
10. Tóth L. (2014) Személyiség és tanulás. Tehetség, 22 (1), 3-4.
11. Tóth L. (2000) Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen